

Особливості формування мотиваційного компонента моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів

Анотація. У статті розкрито формування позитивного ставлення до самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності. Обґрунтовано основні шляхи зацікавлення студентів оздоровчими вправами. Визначено рівень сформованого мотиваційного компонента підготовленості майбутніх спеціалістів фізичної культури до організації самостійних занять учнів фізичними вправами.

Ключові слова: мотив, мотиваційний компонент, професійна підготовка, самостійна фізкультурно-оздоровча діяльність.

Анотация. В статье раскрыто формирование позитивного отношения к самостоятельной физкультурно-оздоровительной деятельности. Обоснованы основные пути заинтересованности студентов оздоровительными упражнениями. Определен уровень сформированного мотивационного компонента подготовленности будущих специалистов физической культуры к организации самостоятельных занятий учеников физическими упражнениями.

Ключевые слова: мотив, мотивационный компонент, профессиональная подготовка, самостоятельная физкультурно-оздоровительная деятельность.

Annotation. The article discloses the formation of positive attitude to independent health and fitness activities. The main ways of getting students interested in recreation exercises are presented. The level of the formed motivational component of preparedness of future physical training specialists to the organization of pupils independent physical exercises is defined.

Key words: motive, motivational component, professional training, independent health and fitness activity.

Зміцнення здоров'я підростаючого покоління нині у центрі уваги нашої держави, і важливе завдання у його вирішенні покладено на вчителя фізичної культури. Тому соціальне замовлення суспільства орієнтоване на випускників факультету фізичного виховання ВНЗ, володіючих необхідним досвідом самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів. Адже всім відомо, що самостійні заняття учнів фізичними вправами дають можливість їм усунути розумове перевантаження, покращити фізичний розвиток та стан здоров'я [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що чимало науковців (Н. Крутогорська, Н.Ю. Борейко, Є.А. Захаріна, О.Ю. Ажиппо, О.М. Песіна, І.Є. Шаталова, Г.З. Лаврін та інші) розглядали питання підвищення мотивації студентів до фізичного виховання. У роботах вказується на важливість мотивації у фізичному вихованні студентів, але шляхи формування її у майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійних занять учнів оздоровчими фізичними вправами не були предметом дослідження.

Мета нашого дослідження – сформувати у студентів позитивне ставлення до самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності і визначити рівень сформованого мотиваційного компонента підготовленості майбутніх спеціалістів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів.

У ході дослідницької роботи нами розроблено модель підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до організації самостійних занять учнів фізичними вправами, одним із основних структурних компонентів якої є мотиваційний. Зокрема, відомо, що спонукальною причиною вчинків і діяльності людини є мотив. Тому серед студентів контрольної й експериментальної груп було проведено опитування про мотиви занять фізичними вправами, у результаті якого з'ясовано диференціацію мотивів за статевою ознакою. Так, більшість дівчат хочуть розвинути гнучкість, а хлопці – силу, швидкість, витривалість, завоювати авторитет серед ровесників (КГ – 31,4%, ЕГ – 19,6%), стати професіоналами (КГ – 21,7%, ЕГ – 19,6%).

Під час аналізу результатів ми звернули увагу, що студенти, здебільшого, хочуть бути красивими, сильними й успішними, і лише деякі з них акцентують увагу на здоров'ї (КГ – 9,1%, ЕГ – 7,6%), тобто молоді люди живуть «сьогоднішнім днем» і не думають про майбутнє. Через це постало завдання підвищити рівень та характер мотивації студентів, спрямованої на необхідність кожного турбуватися про своє здоров'я.

Навчання студентів контрольної групи проходило по програмі навчального процесу кафедри фізичного виховання. Студенти експериментальної групи навчалися по розробленій програмі, в якій зосереджено увагу на оздоровчі мотиви (прагнення покращити здоров'я, статуру тіла), особистий мотив (досягти авторитету у своєму середовищі), урахувалося також формування професійної мотивації. Однак кожен студент буде самостійно займатися фізкультурно-оздоровчою діяльністю тоді, коли у нього сформована позитивна позиція до фізичної культури, тобто він має внутрішню потребу займатися фізкультурно-оздоровчою діяльністю, яка спонукає його на задоволення своїх помислів. Тому ми й прагнули у практичній діяльності сформувати у студентів стійкий інтерес до фізичної культури.

На початковій стадії формування позитивного ставлення до самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності, на наш погляд, можна користуватися фронтальним та груповим методами, а далі повинен бути тільки індивідуальний підхід на рівні переконань та самостійного прагнення до занять фізичними вправами.

Щоб подолати протиріччя між «популярними мотивами» і «бути здоровим», «почуватися краще», «довше прожити», студентів орієнтували на подальшу життєдіяльність людини, як-от послідовно і систематично шукали аргументи, факти, докази для переконання молодих людей у важливості кожного заняття і в цілому фізичної культури. Адже тільки фізично здорова людина може бути конкурентоспроможним працівником, бути прикладом особистої фізичної культури для своїх вихованців.

Нами встановлено, що внутрішні мотиви займають провідне місце у структурі позитивного ставлення особистості до фізкультурно-оздоровчої діяльності. Формування мотивів відбувається під впливом внутрішніх факторів (бажання, захоплення, інтереси і переконання особистості) і зовнішніх (умови, в яких проживає людина). Вивчення мотивів занять молодих людей фізкультурною діяльністю, фактів і методів, які сприяють їх формуванню, здійснює позитивний вплив на залучення людей до систематичних занять фізкультурно-оздоровчою діяльністю.

Формуючи позитивну позицію, ми враховували популярні мотиви студентів, яких є багато. Сукупність мотивів поведінки і дій людини становлять мотивацію. Під мотивацією як властивістю особистості розуміємо систему цілей, потреб та мотивів, що зумовлюють поведінку людини і її трудову діяльність. Вона сприяє появі життєво важливої особистої позиції до якихось фактів, подій, діяльності. Позиція студента у нашому випадку може бути позитивна, байдужа чи негативна. Практика свідчить, що компромісне вирішення питання може бути здійснене тоді, коли викладач зуміє на основі власних здоров'язберігаючих мотивів сформувати мотиви дій студента. Наприклад, студент розуміє цінність занять фізичними вправами, виконує їх під керівництвом викладача на заняттях, а сам їх не виконує (немає часу, є важливіші справи, не цікаво, «не збираюся бути спортсменом»). У такому випадку ми використали поради С. М. Сінгаєвського, а саме: з'ясували причину небажання займатися самостійно, аналізували мотиваційну сферу, щоб виявити стійкі позитивні мотиви до будь-якої діяльності, навіть якщо вона не стосується фізичної культури (більшість молодих людей захоплюється музикою). Питання вирішуються позитивно, якщо мотивацію до самостійних занять фізичними вправами внести у діючу стійку мотивацію до музики. Але під час розв'язання цього питання повинен бути врахований особистий інтерес студента до виконання фізичних вправ на рівні бажань (гарна постава, сила, пластика, гнучкість) та на рівні засобів задоволення (атлетична та ритмічна гімнастика, аеробіка тощо). Людину переробити не можна, якщо вона цього не захоче, тому ми прикладали можливі зусилля, щоб студенти захотіли займатися фізкультурно-оздоровчою діяльністю, тобто формували у них «здоров'язберігаючий» мотив. Цей процес складається із таких етапів:

1. спонукання пізнавального інтересу до фізичної культури та спорту;
2. засвоєння обсягу теоретичних знань, засобів, методів, принципів, які пояснюють суть процесу фізичного виховання;
3. перевірка ефективності фізкультурно-оздоровчої діяльності на практиці;
4. підтримка, розвиток позитивної позиції на рівні переконань та самостійного прагнення до занять.

Якщо студент внутрішньо розуміє мотивування викладача, що фізичні заняття потрібні йому для фізичного розвитку, для подальшої життєвої діяльності, то це сприяє отриманню позитивного результату.

Формування мотивації займатися самостійною фізкультурно-оздоровчою діяльністю буде ефективним, на думку Сінгаєвського, якщо враховувати такі особливості:

1. рівень фізичного розвитку студентів;
2. їх інтереси, статеві особливості (для юнаків – мужність, сила, воля; для дівчат – краса рухів, пластика);
3. доступність доказів;
4. особисту і суспільно корисну потребу (зміцнення здоров'я, підготовка до праці, краса) [5, с. 245].

Мотивація стає ефективнішою у поєднанні зі стимулюванням – спеціальною діяльністю викладача, спрямованою на підвищення активності студентів. Стимулом може виступати як оцінка, так і залік, подяка, особисте ставлення, відзнака словом.

Ще одним із критеріїв, на який ми звернули увагу під час формування мотиваційного компонента, є інтерес до фізичної культури в цілому.

Інтерес виступає як спонукальний механізм пізнання, без спрямованості якого не може розвиватись і формуватись особистість майбутнього фахівця фізичної культури. Якщо інтерес сформувався і став життєвою потребою, він може активізувати пізнавальні процеси, творчі зусилля людини у певному виді діяльності. У людини є багато інтересів, але професійний переважає тоді, коли спрямовує особистість на все, що пов'язане з професією [3, с. 70-71].

До того ж інтерес до фізичної культури, схильність до навчання та фізичного виховання дітей, прагнення до постійного самовдосконалення формують професійну спрямованість учителя фізичної культури.

Ми поділяємо позицію науковців, які визначають інтерес як один із головних мотивів навчальної діяльності. Адже примушування викликає опір, а процес фізичного виховання стає стомлюючим, безрадіним, коли цей інтерес відсутній. Стійкий інтерес до занять фізичною культурою сформувати не просто. Необхідна планомірна праця викладача протягом усього навчання у ВНЗ [4: 296].

Щоб сформувати стійкий інтерес до фізичної культури, треба врахувати наявність трьох компонентів:

1. знання у певній галузі фізичної діяльності;

2. практична робота у цій діяльності;
3. емоційне задоволення, яке відчуває людина під час одержання знань і перевірки їх на практиці.

У процесі проведення експериментальної роботи ми з'ясували, що інтерес до фізичної культури може виникнути навіть від одного компонента – емоційного задоволення, а далі треба розвивати й інші, щоб виробити стійкий інтерес. Дослідження показало, що отриманню ефективного результату при формуванні інтересу в студентів до фізичної культури сприяє використання таких прийомів:

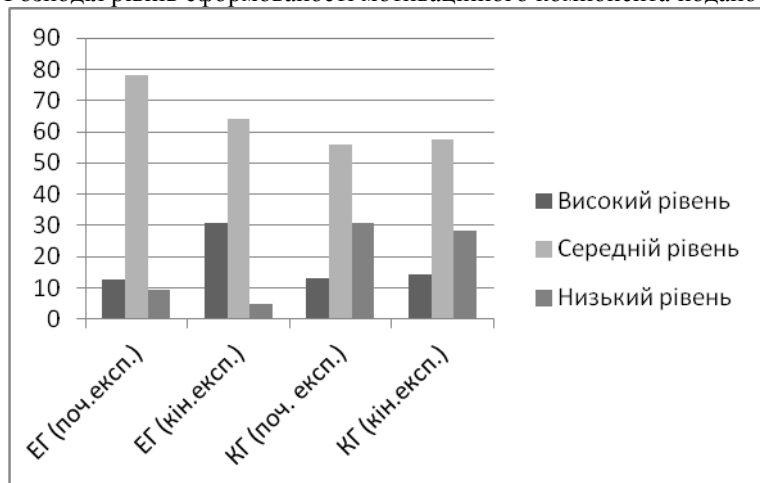
1. новизна, різноманітність методів та способів організації занять;
2. наявність конкретних і доступних завдань навчання;
3. забезпечення чіткого розуміння суті і значення навчального матеріалу по частинах і в цілому;
4. використання нетрадиційних методів;
5. постійне спонукання до самостійних занять фізичними вправами;
6. контроль за досягненнями;
7. використання засобів заохочення.

Інтерес до самостійних занять фізичною культурою буде сформований не повністю, якщо викладач фізичної культури не буде дотримуватися певних вимог. Цю позицію поділяє багато науковців: В. Білогур, Н. Корж, С. Сметанін, В. Мазін. Серед основних вимог можна виділити такі:

1. формування цінностей до самостійних занять фізичною культурою треба починати з діагностики мотивації;
2. розглядати це питання як одне із важливих завдань;
3. раціональне використання педагогічних засобів під час виховання особистого інтересу до самостійних занять фізичною культурою [1, с. 19].

Таким чином, формування позитивної позиції до самостійних занять фізичними вправами дуже складне і пов'язане з такими процесами, як пізнавальний інтерес, ставлення, прагнення.

Перевірка ефективності розробленої нами технології формування мотиваційного компонента у межах досліджуваної теми проводилася шляхом зіставлення діяльності експериментальної і контрольної груп, а саме: порівнювалися початкові та кінцеві результати дослідження. Тож, зіставивши отримані результати у студентів експериментальної і контрольної груп, з'ясували, що експериментальна група має значно вищі показники рівнів сформованості мотиваційного компонента. Так, показник високого рівня зріс на 18,2% (30,8% проти 12,6%), а показники середнього та низького рівнів зменшилися відповідно на 13,8% (64,2% проти 78%), 4,4% (5% проти 9,4%), тоді як у контрольній групі показник високого рівня збільшився на 1,1% (14,3% проти 13,2%), а середнього рівня – на 1,5% (57,5% проти 56%), показник низького рівня зменшився на 2,6% (28,2% проти 30,8%). Розподіл рівнів сформованості мотиваційного компонента подано на рис. 1.

Рис 1. Динаміка зміни рівнів сформованого мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури, що входили до експериментальної та контрольної груп.

Як бачимо, показники високого, середнього та низького рівнів у експериментальній групі кращі, ніж у контрольній, бо цьому сприяли наші заняття зі студентами експериментальної групи, які були спрямовані на формування у них позитивного ставлення до самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Отже, висновки, отримані у процесі дослідження рівнів сформованості мотиваційного компонента, підтвердили наше припущення про те, що важливим фактором у системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів є мотивація, зокрема формування професійного інтересу у студентів займатися самостійно оздоровчими фізичними вправами.

Подальші дослідження будуть проведені у напрямку вивчення інших структурних компонентів моделі підготовки майбутніх спеціалістів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів.

Література:

1. Білогур В., Корж Н., Сметанін С, Мазін В. Передумови формування ціннісного ставлення у студентів технічних спеціальностей ЗНТУ до самостійних занять фізичною культурою та спортом / В. Білогур, Н. Корж, С. Сметанін, В. Мазін // Молода спортивна наука України. – Т. 2.– 2011.– 302 с.
2. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/7789>
3. Кричфалуший М.В. Вчитель фізичної культури: формування особистості / М. В. Кричфалуший. – Луцьк. Волинська обласна друкарня. – 2000. – 346 с.
4. Неверкович С. Д. Педагогика физической культуры: учебник / под. ред. С. Д. Неверковича.- М. : Физическая культура, 2006. – 528 с.
5. Сінгаєвський С. М. Фізичне виховання – здоров'я школярів: Методологічні, змістово-спрямувальні та управлінські основи впровадження в практику : монографія / С. М. Сінгаєвський. – Кам'янець-Подільський: КПДПУ інф.-вид. відділ, 2002. – 312 с.